

ЛЕВЪ ТОЛСТОЙ

Едната заповѣдь

Добротата разръшава
всички противорѣчия

№ 124

Цѣна 2 лв.

Книгоиздателство
„ВЪЗРАЖДАНЕ“
София

3
ЛЕВЪ ТОЛСТОЙ

ЕДНАТА ЗАПОВѢДЪ

Прѣведе Ст. Андрейчинъ

Добротата разрѣшава
всички противорѣчия

№ 124

Книгоиздателство
„ВЪЗРАЖДАНЕ“
София

„ЕДНАТА ЗАПОВѢДЪ“.

I.

Богъ е любовъ.

I посл. Иоаново IV, 16.

Бога никой никога не е виждалъ. Ако ний се обичаме единъ други, то Богъ прѣбивава въ насъ, и Неговата любовъ е съвършена въ насъ.

I посл. Иоаново IV, 12.

Учителю! Коя е най-големата заповѣдъ въ закона? Исусъ му казаль: обикни Бога отъ всичкото си сърдце и отъ всичката си душа, и съ всичкото си разумѣние. Тази е най-първата и най-голема заповѣдъ. А втората е подобна на нея: обикни ближния си, както себеси. На тѣзи двѣ заповѣди почива цѣлия законъ и пророцитѣ.

Матей XXII 36—40,

Учението на Евангелието съдържа простата вѣра, а именно вѣрата въ Бога и почитанието Му, или, което е едно и също, послушанието на негова законъ. А всичкия неговъ законъ е само въ едно: да се обича ближния.

Спиноза.

Християнската вѣра е цѣлата въ любовта. Всички знаемъ това. И го знаемъ не защото е написано въ Евангелието, но защото това е записано въ душитѣ

ни. Кажи за любовта на който човѣкъ искашъ: на русина, на нѣмеца, на китаеца, на японца, на индиеца, кажи това на крадеца, на разбойника, на палача; — нѣма такъвъ човѣкъ, който да не се съгласи съ това, че е по-добрѣ да живѣятъ хората съ любовъ, отколкото така, както живѣятъ сега. И освѣнъ дѣто всѣки знае, че е по-добрѣ да се живѣе съ любовъ, отколкото съ вражда и ненависть, всѣки знае и това, че може така да се живѣе.

А защо ний, християнитѣ — не говоря вече за хората отъ другитѣ вѣри, а за насъ, християнитѣ, които както всички други хора, знаемъ, че е хубаво и може да се живѣе съ любовъ, и знаемъ това по Евангелието, а ний считаме Евангелието за свещена книга, — защо ний християнитѣ, живѣемъ не съ любовъ, а съ вражда и ненависть?

Защо това?

Затова, защото и въ Евангелието, и въ души-тѣ ни ни е дадена една едничка вѣра, вѣрата въ любовта, и една едничка заповѣдь—заповѣдта за любовта; а пъкъ ний освѣнъ вѣрването ни въ любовта, вѣрваме още въ много друго, и освѣнъ заповѣдта за любовта, считаме за божески още много други заповѣди, и затова въ живота си слѣд-ваме повечето другитѣ заповѣди, а не заповѣдта за любовта, която ни е дадена въ сърдцето и въ християнското учение.

II.

Отъ часа, когато пърнитѣ членове на съборитѣ казаха: „Изволи се намъ и Святому Духу“, т. е. възнесеха вѣщания авторитетъ по-горѣ

отъ вътрѣшния, признаха резултата отъ жалкитѣ човѣшки разсждения на съборитѣ по-важни и по-свати отъ едничкото истински свято, което е въ човѣка: негова разумъ и съвѣсть, отъ него часъ се захваща лъжата, която прислива душитѣ на хората, която е погубила милиони човѣшки същества и продължава и до сега своето ужасно дѣло.

На мнозинството хора ний правимъ твърдѣ голѣма честь, когато казваме за тѣхъ, че тѣ изповѣдватъ тази или онази религия. Защото тѣ не знаятъ и не дирятъ никаква религия; установената църковна вѣра — ето всичко, което тѣ подразбиратъ подъ тази дума. И тѣй наричанитѣ религиозни войни, които толкова често сж потръсвали свѣта и сж го заливали съ кръвь, никога не сж били друго, освѣнъ само прѣпирни зарадъ църковната вѣра, и угнетениятъ се е оплаквалъ въ сжщность не отъ това, че му прѣпятствуватъ да принадлежи къмъ своята религия, защото това не може да направи никаква външна сила, а отъ това, че не му позволяватъ да сѣдѣва публично църковната си вѣра.

Кантъ.

Господарьтъ показалъ на работницитѣ работата и заповѣдалъ да работятъ само нея и имъ обѣщаль за това добъръ животъ. Обаче намѣрили се между работницитѣ такива хора, че намислили да си устроятъ добъръ животъ не само съ тази една работа, а и

съ това, като угодятъ на господаря и съ други работи. И измислили тѣзи хора много разни работи за угаждане на господаря и захванали да вършатъ тѣзи работи, а запоежданата отъ господаря работа работѣли само, когато имъ скимне, че и никакъ не я работѣли. Освѣнъ това, намѣрили се и такива работници, които, като разсѣдили, че на господаря не могатъ да бждатъ нужни всички тѣзи работи, съ които ги учили да угаждатъ на господаря, усъмнили се, че може господарьтъ да се нуждае въ нѣщо отъ работниците и прѣстанали да работятъ и работата, за която имъ заповѣдалъ господарьтъ. Намѣрили се и такива, че направо рѣшили, че нѣма никакъвъ господарь, и че може да се живѣе и работи само за себе си. И животътъ на такива работници станалъ тежъкъ и лошъ.

Сжщото се случило и съ хората, които сж установили, освѣнъ вѣрата въ любовта, разни вѣри и ги нарекли божески: вѣра въ Троицата, въ божествеността на Христа, въ изкуплението отъ него на хорските грѣхове, въ майката Божия, въ светитѣ чудотворци и въ много друго, и разни заповѣди, които сжщо нарекли божески: заповѣдитѣ за кръщаване, изповѣдане, причещение, за брака, посѣщение на църква, съблюдаване постигѣ и много други, съ които тѣ мислятъ да си устроятъ добъръ животъ и да угодятъ на Бога. И случило се съ хората, които установили и признали тѣзи вѣри и заповѣди, това, че мнозинството отъ тѣхъ само говори, че вѣрва въ всички тѣзи вѣри и заповѣди, а въ душата си не вѣрва въ тѣхъ, не вѣрва сжщо и въ загубената между тѣхъ заповѣдъ за любовта, а отъ заповѣ-

дитѣ изпълняватъ само тия, които сж по-леки и за които хората хвалятъ. Заповѣдта пѣкъ за любовта признаватъ само на думи, а на дѣло и на всѣка крачка вършатъ само постъпки право противни на нея: на мѣсто това, щото по любовъ да си дѣлятъ единъ съ други, едни, богатитѣ, живѣятъ въ разкошъ посрѣдъ гладнитѣ измжчени отъ трудъ бѣдни, а бѣднитѣ ненавиждатъ богатитѣ и се мжчатъ да имъ правятъ лошо. Въмѣсто да обичатъ и да прощаватъ на братята си, хората се мжчатъ единъ други, разоряватъ се, заточватъ се, запираатъ се, омѣртвяватъ се, и се убиватъ съ стотини и хиляди на война. Но не стига само това. Ами се случило, че и много добри и умни хора, възпитани, че на Бога може да се угоди съ прѣдаване на хората единъ на другъ разни вѣри и заповѣди, като станатъ разсждливи и видятъ, че всичко това сж само човѣшки измислици, прѣставатъ да вѣрватъ въ всички църковни вѣри и заповѣди и заедно съ тѣхъ и въ заповѣдта за любовта. Намиратъ се още и такива хора, и всѣка година все повече и повече се намиратъ такива хора, които не вѣрватъ не само въ никакви божески заповѣди, но не вѣрватъ и въ самия Богъ. Тѣй щото въ нашо врѣме все повече и повече ставатъ хората, които не вѣрватъ въ нищо и не мислятъ и не знаятъ, защо сж се явили на свѣта Божий, и какво трѣбва да правятъ въ него. Отъ това именно е и лошъ животътъ на хората отъ нашия свѣтъ и всѣка година, мѣсець, день става все по-лошъ и по-лошъ.

А лошъ е животътъ оттова, че хората живѣятъ противно на тази едничка заповѣдъ, която е запи-

сана не само въ Евангелието, а и въ всички учения на всички мъдречи въ свѣта: и у индийцитѣ, и у китайцитѣ, и у египтянитѣ, и у мохамеданитѣ, и въ душата на всички хора по свѣта. А живѣятъ хората противно на тая вѣра и заповѣдь, която е записана въ всички учения и въ душитѣ на всички хора, затова, защото вмѣсто да признаватъ тази единичка заповѣдь и да слѣдватъ само нея, хората наравно съ нея установили и много други вѣри и заповѣди и слѣдватъ повече тѣзи други заповѣди, отколкото едната, всемирната заповѣдь за любовта.

III.

Мъдрецътъ казва: моето учение е просто, и смисълътъ му леко се постига. То се състои всецѣло въ това, щото да любишъ ближния си както себе си.

Китайска мъдрость.

Единъ отъ книжниците, като слушалъ прѣпирята имъ и като видѣлъ, че Христосъ имъ отговорилъ добръ, приближилъ и го почиталъ: Коя е най-първата отъ всичкитѣ заповѣди? Исусъ му отговорилъ: най-първата отъ всички заповѣди е: слушай гласътъ! Господъ Богъ нашъ е единичкий Господъ. Да възлюбишъ Господа Бога твоего съ всичкото си сърдце, съ всичката си душа, и съ всичкото си разумѣние, и съ всичката си сила — ето най-първата заповѣдь. А втората е подобна на нея: възлюби ближния си както себе си. Друга по-голяма отъ тѣеи заповѣди нѣма.

„Но макаръ и да се съгласимъ съ това, че има само една истинна вѣра, вѣра въ любовта, и само една нужна заповѣдъ, заповѣдъ за любовта, но въ какво тогава ще се състои вѣрата и въ какво ще бжде богослужението, какви ще сж молитвитѣ, какъ ще става общението съ Бога?» — ще попитатъ хората.

«Когато вѣрвашъ въ обикновената установена вѣра, то знаешъ, кой е твоятъ богъ и отъ кого е сътворено всичко и на кого да се молишъ и отъ кого да очаквашъ милость. А ако вѣрвашъ само въ любовта, то нѣма сжщински Богъ и нѣма никакво богочитане. А безъ опрѣдѣленъ Богъ и богочитане никога не сж живѣли и не могатъ живѣ хората.»

Така ще кажатъ хората, когато вмѣсто опрѣдѣленъ Богъ на когото могатъ да се покаятъ, и служатъ, имъ дадатъ само нѣкаква си неопрѣдѣлена вѣра въ любовта — така ще кажатъ, не и казватъ хората.

И въ това, че хората никога не сж живѣли и не могатъ да живѣятъ безъ ясенъ, опрѣдѣленъ за мнозинството прѣдметъ на вѣрата и безъ произтичащо отъ вѣрата ясно и достъпно за мнозинството богочитане, тѣ сж съвършено прави. Не сж прави тѣ само въ това, че любовта имъ се прѣдставя недостатъчно ясенъ и разбранъ за мнозинството прѣдметъ на вѣрата и дѣятелността, произтичаща отъ тази вѣра, недостатъчно ясно и достъпно за мнозинството богочитане. Мислятъ тѣ така само затова, защото сж привикнали да си прѣдставятъ за главенъ прѣдметъ на вѣрата въображаемо, човѣко-

образно, вѣчно, всемогъщо същество — Твореца Промислителя, който открива волята си на хората по разни свѣрхестествени начини, и тъй сж привикнали къмъ точно опрѣдѣлено по форми, врѣме и мѣсто богопочитание, което изисква въ извѣстно врѣме опрѣдѣлени външни постъпки, че едната вѣра въ нѣмашката никакъвъ външенъ образъ любовь и въ произтичащото отъ тази вѣра богопочитание, сжщо неопрѣдѣлено ни по форма, ни по врѣме, ни по мѣсто, имъ се струва нѣщо неясно, недостъпно за мнозинството и въобще съмнително.

А при това, единната вѣра въ любовьта и произлизащата отъ нея дѣятелность на богопочитание не само не сж по-малко опрѣдѣлени, ясни и достъпни за мнозинството хора, отколкото установенитѣ отъ хората вѣри съ много прѣдмети на вѣрата и заповѣди, но иматъ още и това голѣмо прѣимущество прѣдъ другитѣ вѣри, че когато всички разни противни една на друга и осждащи се една друга вѣри и богопочитания, които докарватъ хората въ ненависть, убийства, войни, раздѣлятъ хората, само едната вѣра въ любовьта и произлизащото отъ нея богопочитание правятъ това, което обѣщаватъ: съединяватъ всички хора въ една вѣра и едно богопочитание.

IV.

Додѣто човѣкъ живѣе, той вѣрва. Колкото е по-близу вѣрата му до истината, толкова по-щастливъ е животътъ му; колкото е по-далечъ отъ истината, толкова човѣкъ е по-мешастенъ.

Може да се вѣрва само въ това, което го несъмнѣно има, но което не можемъ да обгърнемъ съ разума.

Най-доброто богопочитание е това, което се извършва безъ надежда за достигане нѣкаква цѣль; най-лошото — онова, което има прѣдъ видъ опредѣлена цѣль. Онези, които обожаватъ висше сщество, трѣбва да го съзерцаватъ въ всѣко творение и всѣка тварь въ него.

Агни Пурана.

Най-губителното невѣрие не е въ това, че човѣкъ не вѣрва, а въ това, че човѣкъ наповѣдва това, въ което не вѣрва.

Мартино.

Но освѣнъ, че вѣрата въ любовта е по-ясна, по-разбрана отъ всички други установени отъ хората вѣри, освѣнъ, че само една тази вѣра съединява хората, когато всички други ги разединяватъ, тази вѣра има прѣдъ всички други вѣри и това прѣимущество, че тя заедно съ това, е и най-несъмнѣна.

Колкото и да бжде човѣкъ убѣденъ въ истинността на своята вѣра, трудно ще е да не се усъмни въ нея, когато той узнае, че и другитѣ хора сжщо тѣй сж увѣрени въ истинността на своитѣ вѣри и признаватъ неговата вѣра за лъжовна. Само човѣкъ който признава единъ общъ за всички хора прѣдметъ на вѣрата — любовта, не може да има никакво съмнѣние въ истинността на своята вѣра.

Всѣка религиозна вѣра нали е всѣкога само признавала сществуването на такова начало, което

човѣкъ не може да разбере съ умъ, но безъ което не може да разбира ни своя животъ, ни живота на свѣта, и въ сществуването на което той именно за това трѣбва да вѣрва. Сществуването на такова начало се признава отъ всички вѣри. Това е Брама, това е Иехова, това е Аллахъ, това е Тао на таосиститѣ, това е Танга на будиститѣ, това е веществото на материалиститѣ. За такова начало на живота се признава и вѣрата въ единната заповѣдь за любовта, но само съ тая разлика, че когато въ всички вѣри — еврейската, браминската, църковно-християнската, мохамеданската и др. това начало се нарича Богъ, повече или по-малко се опрѣдѣля и се прѣдставя за сщество лично, всемогщо, вѣчно, на което волята и постѣпкитѣ сж извѣстни на хората отъ чудеса, вършени отъ самото това сщество за себе си, отъ откровения, при вѣрата въ любовта това начало сжщо се нарича Богъ, Богъ на любовта („Богъ е любовъ“) и се признава до-стѣпенъ на всички хора не по човѣшкитѣ прѣдания, а по еднаквото за всички хора непосредствено, непрѣкъсвано Негово откровение чрѣзъ любовъ въ душата на всѣки човѣкъ.

Затова именно тази вѣра не може да не бжде не само по-ясна и по-опрѣдѣлена отъ всѣка друга вѣра и богопочитание, основани върху човѣшко, различно споредъ разнитѣ народи прѣдание, но не може да не бжде и по-благодѣтелно за човѣчеството, като съединява хората, вмѣсто разединението, което произвеждатъ другитѣ вѣри, не може и да не бжде най-несъмнѣнъ, тъй като се утвърждава не на човѣшкитѣ прѣдания, а на непосредственото, всѣкога еднаквото за всички хора съзнаване Бога.

V.

Богъ е непостижимъ за човѣшкня умъ. Ний знаемъ само това, че Го има.

Вървай въ Бога, служи Му, но не се старай да го узнаешъ; ти нищо нѣма да получишъ за трудоветѣ си, освѣнъ разбърканостъ въ мислитѣ. Не се грижи даже да узнаешъ има ли Го или Го нѣма; служи му като че Той е всекога и въ всичко.

Филимонъ

Ний познаваме сществуванieto на Бога не толкова съ разума, колкото съ съзнанието на пълната зависимость отъ Него, въ която се чувствуваме, прилично на чувството, което изпитва сукалчето въ рждѣтѣ на майка си. Дѣтенцето не знае кой го държи, кой го топли, кой го храни, но знае, че този нѣкой го има, и освѣнъ, че знае, то люби тогова, въ властѣта на когото се намира. Сщщото е и съ човѣка.

Не се смущавай отъ това, че разбирането Бога е неясно за тебе. Колкото по-просто и по-ясно е то, толкова то е по-далече отъ истината и толкова по-ненадежно е за опора.

Когато азъ ти говоря за Бога, то ти не мисли, че азъ ти говоря за нѣкакъвъ прѣдметъ, направенъ отъ злато или сребро. Този Богъ, за когото азъ ти говоря, ти Го чувству-

вашъ въ душата си ; ти Го посилъ въ себе си и съ нечиститѣ си помисли и съ отвратителнитѣ си постъпки ти осквернявашъ Негова образъ въ душата си. Ти се назишъ да извършиши нѣщо не добро прѣдъ златния идолъ, който почиташъ за Богъ, а прѣдъ лицето на Бога, който е вхтрѣ въ тебе и който всичко вижда и слуша, ти даже не се и зачервявашъ, когато се прѣдавашъ на гижени мисли и постъпки.

Ако ний само помняхме винаги, че Богъ въ насъ е свидѣтель на всичко, което вършимъ и мислимъ, то би прѣстанали да грѣшимъ и Богъ би прѣбивавалъ винаги въ насъ. Нека тогава спомняме Бога, да мислимъ и бесѣдваме за Него; волкото се може по-често.

Епиктетъ.

Вѣрата въ заповѣдта за любовта и произлизащото отъ нея богопочитание е и по-ясна, и по опрѣдѣлена, и по благодарствена, и по-несъмнѣна отъ всички други вѣри, трѣбва само ясно да разбираме, въ какво е вѣрата и въ какво богопочитанието.

Вѣрата въ заповѣдта за любовта е въ това, че Бога можемъ да познаемъ само въ себе си. И познаваме Го само отъ тази страна, отъ която ни се открива Той. А той ни се открива чрѣзъ любовъ. Тѣй щото макаръ и да Го знаемъ много непълно, само отъ едната Му страна, отъ тази, която Той ни открива, ний несъмнѣно знаемъ за Неговото съществуване и за Неговото свойство, което съзнаваме въ себе си, и за това, което Той иска отъ насъ.

Тази вѣра е била много пжти изказвана въ всички религиозни учения по свѣта, като се захване отъ най-древнитѣ египетски, индийски, даже отъ тѣй наричанитѣ езически и съ особена опрѣдѣленостъ е изразена въ учението на Христа.

Тя е изразена въ Евангелието отъ Марка XII гл. 28—31 ст. и съ особена ясностъ въ Евангелието и Посланията на Иоана.

»Както Отецъ има животъ въ себе си, така и на Сина е далъ да има животъ въ себе си«. Ев. отъ Иоана, V, 26.

»Исусъ имъ отговорилъ: не е ли написано въ вашия законъ: азъ казахъ: вий сте богове (Псаломъ 81, 6)? Ако той е нарекълъ богове тѣзи, къмъ които е било словото Божие, и не може да се наруши Писанието, — на Тогова ли, Когото Отецъ е осветилъ и послалъ въ свѣта, вий казвате: богохулствуващъ, защото азъ казахъ, че съмъ синъ Божий? Ако азъ не върша дѣлата на Отца си, не ми вѣрвайте, а ако ги върша, то, като не вѣрвате на мене, вѣрвайте на дѣлата ми, за да узнаете и повѣрвате, че Отецъ е въ мене и азъ въ Него«. X, 34—38.

»Нима ти не вѣрвашъ, че азъ съмъ въ Отца и Отецъ въ мене? Думитѣ, които ви говоря, ги говоря не отъ мене; Отецъ, който прѣбивава въ мене, Той прави дѣлата. Вѣрвайте ми, че азъ съмъ въ Отца и Отецъ е въ мене; а ако не така, то вѣрвайте ми по самитѣ дѣла«. XIV, 10—11.

»Да бждатъ всички едно; както Ти, Отче, си въ мене и азъ въ Тебе, така и тѣ да бждатъ въ насъ едно, да се увѣри свѣта, че ти си ме пратилъ«. XVII, 21.

»Бога никой никога не е видѣлъ. Ако ний се обичаме единъ други, то Богъ прѣбивава въ насъ и

Неговата любов е свършена въ насъ. Че ний прѣбиваваме въ Него и Той въ насъ, узнаваме отъ това, че Той ни е далъ отъ Духа Си. И ний познахме любовта, която Богъ има къмъ насъ, и повѣрвахме въ нея. Богъ е любовъ и прѣбиващия въ любовта. прѣбивава въ Бога и Богъ въ него». I Посл. на Иоана. IV, 12, 13, 16.

Вѣрата въ любовта — това е признаване, че основното начало на нашия животъ е непостижимо за насъ същество, което се проявява въ насъ чрезъ любовъ.

VI.

Лошо е, че хората не знаятъ Бога, но най-лошото е, че хората признаватъ за Бога това, което не е Богъ.

Лактанций.

Има двѣ вѣри: вѣра въ довърние къмъ това, което говорятъ хора — това е вѣрата въ човѣка или въ хората, а такива вѣри сж много и различни, — и вѣра въ своята зависимостъ отъ Олзи, който ме е пратилъ въ свѣта. Това е вѣрата въ Бога, и тази вѣра е една за всички хора.

Религията на човѣка не се състои отъ многото нѣща, въ които той се съмнѣва и които се мъчи да вѣрва, но отъ малкитѣ, въ които е увѣренъ и вѣрата въ които не изниква отъ него никакъвъ трудъ.

Карлайль.

Вѣрата въ едната заповѣдь е въ това, че Богъ живѣе въ насъ и се проявява въ насъ чрезъ любовъ.

А богочитанието на вѣрата въ едната запо-

вѣдь, както и въ всички вѣри, е въ това, щото да правимъ Онова, което изисква вѣрата, и да не правимъ туй, което тя запрѣщава. Но разликата е въ това, че когато богопочитанието на всички вѣри, сжщо и на църковната, изисква изпълнението на твърдѣ много нѣща и въздържане отъ още многобройни, богопочитанието на едната вѣра изисква изпълнението само на едно дѣло, а сжщо и въздържане само отъ едно дѣло.

Църковната вѣра за угаждане на Бога изисква извършване таинства: кръщаване, миропомазване, изповѣдь, причащение, бракъ, изисква признаване непогрѣшимостъ на извѣстни писания и лица, изисква посѣщаване храмове, произнасяне извѣстни молитви въ извѣстно врѣме и изпълняване още много други положителни заповѣди. А отрицателнитѣ църковни заповѣди сж още повече. Наравно съ въздържането отъ убийство, кражба, блудъ, изисква се и въздържане отъ поклонение на други богове, отъ употрѣбяване запрѣтена храна въ извѣстно врѣме, а най-много въздържане отъ оскърбяване прѣдмети, считани за свещени. Такива прѣдмети сж огромно много.

А богопочитанието на едната заповѣдь изисква отъ всѣки човѣкъ само едно: любовъ, любовъ къмъ Бога въ себе си и къмъ този, който живѣе въ всички други хора. Да любишъ Бога въ себе си значи да се стремишъ къмъ съвършенство въ любовта, и да любишъ Бога въ другитѣ хора значи да признавашъ въ всѣки човѣкъ сжщия Богъ, който живѣе въ тебе и за това да правишъ на всѣки човѣкъ не това, което самъ ти искашъ, а това, което иска Богъ, който живѣе въ всички хора. Въ то-

ва е цѣлата заповѣдь, какво трѣбва да прави човѣкъ споредъ вѣрата на едната заповѣдь. Сжщо така е въ едно и запрѣтението на това, което не трѣбва да прави човѣкъ споредъ тази вѣра. Запрѣтението е само въ едно: въ това, да не се нарушава благоговѣнието къмъ Бога, който живѣе въ насъ и въ всички хора. Да не се нарушава благоговѣнието къмъ Бога въ себе си значи, да се помни, че Богъ присжтствува въ насъ, да изправяме, да унищожаваме въ себе си всичко, което е несжвѣстимо съ Неговото присжтствие въ душата на човѣка; да не нарушаваме пѣкъ благоговѣнието къмъ Бога, живушъ въ другитѣ хора значи, не само да не врѣдимъ на ближния си, да не оскърбяваме, да не унижаваме никой човѣкъ, който и да билъ той, но да го уважаваме, да го почитаме, като най-свещенъ прѣдметъ на свѣта.

Но въ сжщностъ, както положителнитѣ, така и отрицателнитѣ заповѣди на вѣрата въ любовта се сходятъ въ едно: въ признаването, че Богъ живѣе въ човѣка и че затова да Го почитаме и да не Го оскърбяваме ни въ себе си, ни въ който и да било другъ човѣкъ.

Това богопочитание много пжти е било изказвано въ всички религиозно-нравствени учения на човѣчеството въ положителенъ смисълъ въ това, щото да любимъ Бога въ себе си и въ другитѣ, и въ отрицателенъ смисълъ въ това, щото да не оскърбяваме Бога въ себе си и въ другитѣ.

VII.

Основата на всѣка държавна религия е насиетието, основата на християнството е любовта. Държавата

— 9 —
е и принуждение, християнството убъ-
ждение. Мечът и тогата на овча-
рътъ сж противоположни и не мо-
гатъ да бждатъ съюзници.

Кунингамъ Гейкей.

Не може ни да се прѣтегли, ни да се измѣри вѣдата, която е произвела и произвежда лъжливата вѣра. Вѣрата е установение на отношение къмъ Бога и свѣта и произлизащо отъ това отношение опрѣдѣляне своето назначение. Какъвъ ще бжде тогава животътъ на човѣка, ако това отношение и произлизащото отъ него опрѣдѣляне назначението сж лъжливи.

Не е достатъчно да се отхвърли лъжливата вѣра, т. е. лъжливото къмъ свѣта. Нужно е още и да се установи истинско.

Нещастieto и злото на хората произлизатъ не толкова отъ това, че хората не знаятъ своитѣ задължения, колкото отъ това, че тѣ признаватъ за свои задължения не това, което е тѣхно задължение.

Любовта къмъ хората дава истинско вътрѣшно неотнемано благо, защото любовта съединява човѣка и съ другитѣ хора и съ Бога.

На безсмисленото момченце наговорили, че то не е синъ на своята честна, добра, любяща, отхранила го майка, а е синъ на нѣкоя си чудно прѣкрасна, могъществена, изврѣшваща всѣкакви чудеса вълшебница, която може да му даде всички голѣми блага, ако то я

почита и се прѣкланя прѣдъ нея. И момчето повѣрвало и се отдрѣпнало отъ майка си, не я слуша, не се ползува отъ доброто, което тя му дава, и чака голѣмитѣ и необикновени блага отъ въображаемата вълшебница: то не само вѣрва на разказитѣ за всички необикновени чудеса, които ужъ върши вълшебницата, но даже само измисля такива чудеса и вѣрва въ тѣхъ, макаръ никога да не е виждало никакви чудеса. И колкото повече врѣме минава, толкова то повече и повече вѣрва въ вълшебницата, и тѣй като веднажъ се е отдрѣпнало отъ майка си, всичката му надежда е на вълшебницата. И то все се моли и иска чудесата, макаръ никога да не ги е видѣло. Но врѣмето минава, чудеса нѣма и то захваща да се съмнѣва въ вълшебницата. Но веднажъ вече то се оттеглило отъ майка си, забравило я, не се възвръща къмъ нейната любовъ, а напротивъ, вмѣсто да угажда на майка си, върви ъ противъ волята.

Сжщото е и съ хората, съ голѣмото мнозинство хора, които вѣрватъ въ чудесата на нѣкакъвъ си личень Богъ Творецъ, когото никога никой не е виждалъ („Бога никой никога не е виждалъ“, Ев. отъ Иоана, I, 18). Сжщо тѣй тѣзи хора чакатъ отъ този въображаемъ Богъ голѣми, богати милости, молятъ му се, измислятъ за него рѣчи, заповѣди и, главно, чудеса най-странни, най-чудни и за нищо ненужни. И сжщо тѣй, както несмисленото момче, тѣзи хора не знаятъ, не искатъ да знаятъ свята проста, достъпна тѣмъ, всѣкога живуща съ тѣхъ майка, която непрѣстанно ги люби и може да имъ даде не въображаемо, но истинско благо, само тѣ да я признаятъ. Тази майка е Богъ на любовъта, който е далъ и ни дава животъ и само Той може

да ни даде благо, истинско, съ нищо ненарушимо благо. И за да върваме въ тази майка, въ този единчъкъ достъпенъ за човѣка Богъ-Любовь, не сж нужни никакви чудеса, и за да се получи отъ него благо не сж нужни никакви просби и молитви, а е нужно само едно: както това момче не трѣбва да върва въ празности, въ измама, а да върва въ майка си, така и хората трѣбва само да върватъ въ това, въ което не може да не се върва, въ Бога-Любовь, който живѣе въ душата на всѣки човѣкъ. А щомъ човѣкъ върва въ Бога-Любовь, то благо, къмъ което е свойствено да се стреми всѣки човѣкъ, ще му се открие и съ никакви срѣдства не може да му се отнеме. Не може да бжде отнето отъ него затова, защото то се получава не чрѣзъ нѣкоя външна сила, а само чрѣзъ своя собствена дѣятелность. Само да се отдаде човѣкъ на Бога-Любовь и той ще получи благо, което е свойствено на неговата душа.

VIII.

Нищо не спѣва тъй силно разпространението на истината, както упорството да се държимъ о древното, осветено отъ врѣмето прѣданние.

Неуважението къмъ прѣданнието не е направило и хилядна часть отъ това зло, което произвежда уважението къмъ обичаитѣ, законитѣ, учрѣжденията, които нѣматъ въ наше врѣме никакво разумно оправдание.

Има хора, които взематъ върху си правото да рѣшаватъ за другитѣ отношението имъ къмъ Бога и свѣ-

та, и има хора, огромното множество хора, които отдават това право на други и слѣпо вѣрватъ на това, което имъ говорятъ.

За чудене е, какъ хората вѣрватъ въ такива странни, глупави, нелѣпи прѣдания за Адама, за Ева, за Каина, за Авела и въ още по-глупавитѣ и ненужни чудеса: насищането съ хлѣба възнесението, възкресението, изцѣленията съ икони, изкуплението на грѣховетѣ съ вѣра въ таинствата, и въ сжщо тѣй нелѣпитѣ прѣдания на индийцитѣ, будиститѣ и др. И най-чудното е това, че въ всичко това вѣрватъ често хора напълно разумни, като правятъ най-голѣми умствени усилия да оправдаятъ, да обяснятъ всички такива ненужни и невъзможни прѣдположения.

Зщо това? защото хората сж изгубили (изгубили затова, защото сж имъ внушени лъжливи вѣри)—естествената, разбираната, необходимата вѣра, даже не вѣрвата, а съзнанието на своята духовна връзка съ Бога-любовь. А като сж изгубили съзнанието, трѣбвало имъ нѣщо, което да имъ замѣни съзнанието. И ето, за да имъ се замѣни това изгубено съзнание за връзката съ безкрайното, тѣ били неизбежно доведени до измислянето Бога такъвъ, съ сжществуването на когото тѣ да могатъ да обяснятъ връзката си съ свѣта. А за да накаратъ себе си и другитѣ да вѣрватъ въ такъвъ страненъ Богъ, несъгласно съ главното разбиране Бога, като нѣщо вънпространствено, вънврѣменно, неопрѣдѣливо съ умъ и съ думи, за да вѣрватъ въ такъвъ личенъ Богъ, трѣбвало е да се прѣдставя Той особенъ, високо надъ всички хора, който върши дѣла, недостъпни на хората, — чудеса.

И колкото повече чудеса има, толкова се струва потвърда вѣрата. И освѣнъ това, че при липсата на несъмнѣно съзнаване връзката съ началото на всичко, което дава вѣрата въ любовта, сж нужни чудеса, правени отъ този Богъ, за укрѣпване вѣрата въ Бога, който прави чудесата, нужни сж още и заплашвания, наказания отъ Бога за невѣрието въ чудесата.

За да се вѣрва въ такъвъ Богъ, трѣбвало да се вѣрва въ правенитѣ отъ него чудеса; за да се вѣрва въ правенитѣ отъ него чудеса, трѣбвало да се вѣрва въ Бога, който заповѣдва да се вѣрва въ чудесата. Този лъжовенъ кржгъ не е могълъ да се държи дълго. Все повече и повече се разрушавала вѣрата въ личния Богъ и въ чудесата, правени отъ Него. А съ разрушаването вѣрата въ личния Богъ и въ чудесата Му, все повече и повече се изяснявалъ единствениятъ свойственъ на хората прѣдметъ на вѣрата—любовта, която е зовѣла и зове при себе си хората, сжщо така, както любящата майка непрѣстанно зове къмъ себе си отдрѣпналото се отъ нея дѣте.

IX.

Различие въ религиитѣ—какво странно изражение! Разбира се, могатъ да бждатъ различни вѣритѣ въ историческитѣ събития, които се употребяватъ не въ религиита, а въ историята, за укрѣпване на религиита, и относящи се къмъ областта на учеността ерѣдства; сжщо могатъ да бждатъ различни и религиознитѣ книги (Земдавеста, Веди, Киранъ и др. т.) Не може да бжде само една дѣйстви-

телна за всички врѣмена религиѣ. И всички разни вѣри не могатъ да съдържатъ въ себе си нѣщо друго, освѣнъ спомагателно сръдство за религиѣта, което се явява случайно и може да бжде различно, споредъ различieto на врѣмето и мѣстото.

Кантъ

Религиѣта не е затова истина, защото сж я проповѣдвали апостоли, а апостолитѣ сж я проповѣдвали затова, защото тя е истина.

Лесингъ.

И стига само човѣкъ, който е позналъ заповѣдта за любовта, да се отрече макаръ за опрѣдѣлено врѣме отъ внушената му отъ дѣтство слѣпа вѣра въ личния Богъ, твореца на свѣта, мѣздовъздавателя и установителя на различни по мѣсто и врѣме заповѣди, щото вѣрата въ едина за цѣлия свѣтъ Богъ-любовъ и едната не дадена, а непрѣстанно давана отъ Него една и сжща за всички хора заповѣдь за любовта да му се прѣдстави само тя възможна, естествена, необходима и несъмнѣна.

Само ясно да разбере човѣкъ, кой е той, да разбере ясно, че може и трѣбва да дири Бога и Негова законъ само въ себе си, и съ какво недоумѣние и очудване ще си спомня той за всички странни прѣдмети и приказки, въ които той е казалъ, че вѣрва, и както му се е струвало, като че ли наистина вѣрвалъ. Такъвъ човѣкъ, освѣнъ очудването, че е могълъ да вѣрва въ такъвъ страненъ, противенъ на изискванията на разума и чувствата, прѣдметъ на вѣрата, изпитва още и особено радостно чувство на успокоение и твърдостъ, нѣщо прилично на това, което изпитва човѣкъ, когато съ

трудъ и напрѣжения походи на нетвърди и изплъзващи се отъ рждѣтъ и краката кокили и слѣзе отъ тѣхъ и стѣпи на твърдата земя и трѣгне по нея съ краката си.

Въ сжщность, не може и да бжде иначе.

Въ Бога творца, наказателя, наградителя и установителя на много разнообразни и различни по изповѣдане заповѣди, извършващъ въ разни мѣста разнообразни и удивителни чудеса, вѣрватъ хората, безъ да се гледа на явнитѣ възражения на разума, на още по силнитѣ възражения на чувствата, които не могатъ да се примирятъ съ понятието за Бога, който извършва дѣла, противни на любовта, само за това. защото вѣрватъ на освѣтеното отъ древността прѣдание, вѣрватъ само на хората, а не на Бога и затова не Го знаятъ. А въ Бога не творца, не наказателя, а всѣкога творящъ благо на хората, не учрѣдителя на много, различни за народитѣ заповѣди, а установителя на думи, а на дѣло на една-та за всички врѣмена и народи заповѣдь за любовта, и не извършвача на разни странни чудеса за убѣждение на хората въ своето сжществуване, а непрѣкъснато извършвача само на едното най-удивително и благодѣтелно чудо — проявяването себе си въ душата на всѣки човѣкъ, — въ такъвъ Богъ не може да не се вѣрва.

Х.

Синътъ на Кеза отъ Толома дошълъ при Буда и захваналъ да се оплаква,

„Учителю, казалъ той, всѣки свещеникъ и монахъ хвали своята вѣра, и казва, че само тя е истинска,

и проклина чуждата вѣра, като я нарича лъжлива. Измъчва ме съмнѣние и азъ не зная кои думи трѣбва да слушамъ.

Буда отговорилъ:

— Твоитѣ съмнѣния сж основателни, сине на Кеца. Послушай моето наставление. На нищо не вѣрвай по слухъ, не вѣрвай на прѣданията, защото тѣ сж прѣминали прѣвъ много поколѣния, додѣ дойдатъ до насъ. На нищо не вѣрвай по слухъ, или затова, че хората много говорятъ за сжщото. Не вѣрвай и затова, че ще ти покажатъ свидѣтелството на вѣткой дреневъ мѣдрецъ. Не вѣрвай на нищо, заради полза, или затова, че отдавнашния привичка те въвелича въ признаване това за правда. Не вѣрвай на нищо на основание само на авторитета на твоитѣ учители или на духовенството.

— Само това, което се схожда съ твоя опитъ и по твое собствено изследване, е съгласно съ разума и води къмъ благого и щастиего на тебе и на всички живи същества — само това вземай за истина и живей съ нея. Анжитара Никайо.

Да, само да вѣрватъ хората така, както вѣрватъ сега въ много считани за божески заповѣди: въ Троица, въ Христа Бога изкупителя, въ богородица, въ Кришна, въ Мойсея, въ Буда, въ книгитѣ, считани за свещени и затова съдържащи ужъ непрѣкъсвани истини, въ чудеса, които никой не е виждалъ, и въ тайнства и молитви, дѣйствието на които никой не знае и не може да знае, само да

вѣрватъ хората поне приблизително така въ едната заповѣдь, която е дадена отъ Бога на всички хора и записана въ сърдцето на всѣки човѣкъ, и въ едно-то никога непрѣставащо чудо — присѣтствието на Бога въ душата на човѣка и да изпълнятъ само хората богопочитанието, произлизащо отъ тази вѣра, да изпълняватъ макаръ приблизително така, както сега изпълняватъ църковното богопочитание — таинства, обрядитѣ, отдѣлнитѣ и общественитѣ молитви, колко скоро ще забравятъ хората за всичкитѣ ужаси, които извършватъ сега единъ надъ другъ, и какъ отсамосебе си безъ външни потреси ще се нареди за хората, особено отъ християнския свѣтъ, свойствения на човѣцитѣ отъ наше врѣме и справедливъ животъ, който искатъ да достигнатъ днесъ хората съ своитѣ ндй-противни на любовта дѣла на насието и жестокостта.

— Но нима това е възможно?

По-добрѣ попитайте: възможно ли е, да не бжде това? Възможно ли е, щото да бжде това, което е сега? Възможно ли е, щото хората, мнозинството отъ хората, като признаватъ за висшъ божески законъ вѣрата въ Бога на любовта, като съзнаватъ въ сърдцата си непрѣкъснатото проявяване на този Богъ, да продължаватъ да изповѣдватъ най-странно събрание отъ за нищо ненужни мними Божии откровения и на мѣсто единственото, произлизащо отъ вѣрата въ Бога на любовта, богопочитание, състоящо се отъ дѣятелна любовъ къмъ Бога и близкия, да продължаватъ очевидно напразнитѣ опити да подобрятъ положението си съ сжщото това, което едничко го е направило такова, каквото е?

И колко малко е нужно, щото да се извърши

това, отъ отсъствието на което толкова страдатъ хората.

Нужно е само едно: вѣра, но истинска вѣра, — не въ хората, а въ Бога. Нужно е само да се не вѣрва вече въ хората, а да се вѣрва въ Бога, не въ откровенията на Бога, написани въ книгитѣ, а на този Богъ, който живѣе въ нашата душа и който не прѣстава да ни говори върху това, кой е Той кои сме ний и какъ трѣбва да живѣемъ по Неговата воля.

Само да вѣрватъ хората въ необходимостта отъ изпълняването едната заповѣдь за любовта, сжщо тъй, както вѣрватъ сега въ необходимостта отъ изпълнението на едни или други таинства и молитви, само да вѣрватъ тъй, както вѣрватъ сега въ святостта на своитѣ писания, храмове, изображения, чаши, да вѣрватъ, че има въ свѣта само една несъмнѣна святиня — човѣкътъ, и че едничкиятъ прѣдметъ, който не може и не бива да бжде оскверняванъ и оскърбяванъ отъ човѣка, това е човѣкътъ, носителтъ на божеското начало. и нѣма да бждатъ възможни не само смъртнитѣ наказания и войнитѣ, но и никакви други насилия отъ човѣка надъ човѣка.

Само да се възпитаватъ хората отъ дѣтинство въ признаването единствената святиня на Бога въ човѣка и единственото богопочитание въ любовта и уважението къмъ Него, ни единъ човѣкъ нѣма да се рѣши да оскверни Бога въ себе си и въ брата си, като се раздѣля съ тѣхъ враждебно и като извършва надъ тѣхъ насилие.

Кажете на будиста, на мохамеданина, на църковния християнинъ, щото той да оскверни мъртвитѣ прѣдмети на богопочитание, които той счита свещени,

и той по-скоро ще прѣнесе охотно всѣкакви лишения, по-скоро ще даде да го убиятъ, отколкото да се рѣши да оскверни това, което счита за святиня.

Сжщото би било и за християнина, възпитанъ по християнски, и по отношение на всѣки човѣкъ. Такъвъ човѣкъ за никакви изгоди, прѣдъ никакви заплашвания, наказания, даже до смъртъ, не ще извърши дѣла, противни на едната заповѣдь за любовта: не ще се оскверни, не ще оскърби Бога въ себе си и въ ближния си, и толкозь повече нѣма да посегне на това, което се счита отъ хората, върващи въ заповѣдта за любовта, за висша и единствена светиня — на живота на други човѣкъ. И затова ни единъ човѣкъ, който върва въ едната заповѣдь не може да бжде ни палачъ, ни царъ, ни войникъ, ни сждия, ни тъмничаръ, ни землевладѣлецъ, ни бирникъ, ни капиталистъ, нито какъвто и да е прякъ или косвенъ участникъ въ дѣла, противни на любовта, които оскверняватъ, оскърбяватъ, разрушаватъ, унищожаватъ живота на хората. А като не се съгласяватъ хората, все повече и повече хора, да извършватъ такива дѣла и да участвуватъ въ тѣхъ, то само по себе си ще се установи — нѣма да кажа Царството Божие (Царството Божие, пълното изпълнение на това, което се стремятъ хората, никога нѣма да се установи, додѣто има животъ въ хората), но несъмнѣно ще се установи такъвъ животъ, при който ще е срамно както да се властвува, така и доброволно да се признава властта отъ човѣка надъ човѣка. Ще е срамно да си богатъ, да владѣещъ земята като собственостъ, ще е срамно, не казвамъ вече да се воюва, но да се считатъ врагове хората отъ другитѣ народи. И хората ще иматъ

ясно съзнание, кое не трѣбва да вършатъ, и не ще може да се продължава повече звѣрския, противенъ и на разума и на чувството, животъ, който живѣемъ сега, и неизбежно и непрѣстанно ще се приближаватъ къмъ едничкия разуменъ и блаженъ животъ, който едничкъ е свойственъ на хората отъ сегашно врѣме.

П Р И Б А В К А.

Идеалътъ е нѣтеводната звѣзда. Безъ него нѣма твърдо направление, а нѣма ли направление, нѣма движение, нѣма животъ . . .

Идеалътъ е само тогава идеалъ, когато неговото осъществуване е възможно само въ идеята, въ мисълта, когато той се прѣдстави достижимъ само въ безкрайността и когато затова именно възможността за достигането му е безкрайна.

„Но ако и да се допустне, че заповѣдта за любовта е едничката заповѣдъ на Бога, то изпълнението на тази заповѣдъ така, както изисква евангелското учение, е невъзможно за човѣка“, говорятъ хората, които изповѣдватъ многото установени отъ църквата вѣри и заповѣди. „За пълното изпълнение на заповѣдта за любовта споредъ изискването на евангелското учение, трѣбва да се възненавидятъ сѣмейнитѣ, да се оставятъ, трѣбва да се не противишъ съ зло на насилието, да станешъ нищъ, да се отречешъ отъ себе си и отъ живота си, а това не може да направи ни единъ човѣкъ. И затова ний, безъ да отричаме заповѣдта за любовта и необходимостта да се изпълнява до иззѣстенъ прѣ

дѣлъ, стараемъ се да угодимъ на Бога съ изпълнението и на другитѣ Му заповѣди, и съ това облекчаваме себе си съ възможността отъ изпълнението на заповѣдта за любовта и да получимъ надежда за прощаването ни, дѣто не изпълняваме напълно закона на Бога въ този животъ“.

Така говорятъ хората, които изпълняватъ църковната вѣра. Но това разсѣждане, основано на твърдѣнието, че пълното изпълнение на заповѣдта за любовта е невъзможно, тъй като изисква отричане отъ живота си, и че за това е необходимо признаването други изпълними заповѣди за угаждане на Бога, — това разсѣждане е не само съвсѣмъ неправилно, но и умишлено измамливо.

Християнското учение не изисква и не може да иска отъ човѣка невъзможното пълно отричане отъ своя тѣлесенъ животъ; то само показва на хората висшия идеалъ, къмъ който тѣмъ е свойствено да се стремятъ, а изпълнението на заповѣдта се полага не въ невъзможното за човѣка въ този животъ пълно изпълняване всички изисквания на любовта, а въвъ все по-голѣмото и по-голѣмо приближаване къмъ идеала, посрѣдствомъ все по-голѣмо и по-голѣмо увеличение на любовта въ себе си и въвъ все по-голѣмо самоотричане. Тъй щото признаването недостижимия идеалъ на заповѣдта е само примамка, имаща за цѣль да покаже, че тъй като изпълнението на заповѣдта за любовта въ пълното ѣ съвършенство е недостъпно за човѣка въ този животъ, то заповѣдта за любовта не може да бѣде единичката заповѣдъ, а трѣбва да има и други заповѣди, съ изпълнението на които човѣкъ може да угоди на Бога.

Признаването невъзможността да се изпълни заповѣдта за любовта, защото тя сочи на недостижимия идеалъ, и вслѣдствие на това допуцането възможността да се отстѣпа отъ изискванията на любовта и да се замѣства изпълнението на заповѣдта за любовта съ изпълнението на други заповѣди прилича на това, което би направилъ пжтешественикътъ, който е вжорженъ съ компасъ, ако той, като рѣши, че движението му въ право направление, показано отъ компаса, е невъзможно поради планинитѣ и рѣкитѣ, които се намиратъ по пжтя, прѣстане да се държи въ показваното отъ компаса право, най-кжсо направление, а захване да се ржководи въ пжтешествието си отъ други, независимо отъ указанията на компаса, съображения.

Такова е и разсждението, че тъй като човѣкъ не може да достигне пълното изпълнение на заповѣдта за любовта, което изисква пълно самоотричане, то той трѣба да признае други божески заповѣди, изпълнението на които отчасти замѣства изпълнението на заповѣдта за любовта.

Това не е право. Това е измама, измама, която погубва живота на хората съ това, че ги отдѣля отъ истинския животъ. Изпълнението на заповѣдта за любовта, което се съдържа въ все по-голѣмото и по-голѣмо приучване себе си къмъ любовенъ животъ въ дѣла, думи и мисли, е не само възможно, но само единъ такъвъ животъ дава на човѣка всѣкога пълна свобода и непрѣстанно благо.

Книгоиздателство „ВЪЗРАЖДАНЕ“

София — ул. Ботевъ, 13.

Л. Н. Толстой. Основитѣ на нашето вѣрую	1.—
» Истински животъ	1:50
» Дѣто има любовь, тамъ е Богъ и др.	2.—
» Въ какво е щастието?	2.—
» Много ли земя трѣбва на човѣка	2.—
» Карма = Това си ти = Асархадонъ	2.—
» Двамата старци	2.—
» Кръщелникътъ и Пропуснещъ ли веднажъ огъ- ня не можешъ го угаси	2:50
» Отецъ Сергей и Свѣтлината свѣти въ тъмнина	8.—
» Патриотизъмъ	1.—
» Любите другъ друга	2.—
» Приказка за Иваѣъ Ахмака	2.—
Х. Джорджъ. Бѣдността като прѣстѣпление	2.—
Евг. Лозински. Парламент и Работн. класа	3.—
Б. де С. Пиеръ. Суратското кафене	0:50
Г. де Мопасанъ. Сестри, разказъ	0:25
Д. Т. Кацаровъ. Учението на Л. Н. Толстой	1.—
А. Наживина. Животътъ и учението на Х. Джорджъ	2:50
Ив. Наживинъ. Въ лудницата, разказъ	1.—
С. Семионовъ. Бѣдни вечеръ и др. разкази	2.—

ПО ВЕГЕТАРИАНСТВОТО.

Д-ръ Кингсфордъ. Научн. основан. на вегетарианството	4:50
Д-ръ А. Хейгъ. Диета и храна	6.—
Д-ръ А. Ясиновски. Албуминизъмъ	5.—
Д-ръ Келогъ. Да ядемъ ли мѣсо?	10.—
Проф. Фьорстеръ. Вегетарианството—основа на новъ животъ	1:50
Джену. Вегетариански другаръ (рецепти за готвене)	4.—
Джену. Запазване зеленчуци чрѣзъ консервиране	1.—